

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD
UNİVERSİTETİ

kafedra “Qida məhsullarının
texnologiyası”

Fənn “Sahə müəssislərində
istehsalın təşkili”

Hazırladı : i.f.d. b/m. Nəsrullayeva G.M.

**Mövzu 8. Qida sənayesi
müəssisələrində istehsala texniki
xidmətin təşkili
Plan:**

- 1.İstehsala texniki xidmətin mahiyyəti və təşkilinə qoyulan əsas tələblər, və texniki xidmətin təşkilinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri**
- 2.İstehsala texniki xidmətin təşkilində köməkçi və xidmətedici sexlərin rolu**
- 3.İstehsala texniki xidmətin təşkilinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri**

Qida sənayesi müəssisələrində ən az xərcə daha çox və yüksək keyfiyyətli məhsul hazırlanması təkcə texnoloji əməliyyatların səmərəli təşkil edilməsi və əsas istehsal fondların təkmilləşdirilməsi nəticəsində əldə edilmir. Yüksək keyfiyyətli məhsul buraxılışında , onun maya dəyərinin aşağı salınmasında, deməli istehsalın səmərəliliyinin yüksəldilməsində mşşın və avadanlıqların işə daim saz vəziyyətdə hazır olması, əsas sex və istehsal sahələrinin xammal və materiallarla, yanacaq və enerji ilə , alət və tərtibatla təmin olunması da mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu isə öz növbəsində istehsala texniki xidmətin təşkil olunmasından asılıdır.

Qida sənaye müəssislərində əsas sex və istehsal sahələri ilə yanaşı **köməkçi və xidmətedici sex və təsərrüfatlar** da yaradılır ki, bunların da **əsas vəzifəsi** maşın və avadanlıqları vaxtlı-vaxtında təmir etməkdən, əsas istehsalları maddi-enerji ehtiyatları ilə təchiz etməkdən, istehsal prosesinin gedişatından baş verə biləcək boşdayanmaları aradan qaldırmaqdan, yüklərin müəssisə daxilində daşınmasını təmin etməkdən və s. ibarətdir.

Qida sənayesi müəssisələrində yaradılan köməkçi və xidmətedici sex və təsərrüfatların sayı, **tərkibi, quruluşu istehsalın təşkili formasından, tipindən, üsulundan və miqyasından asılıdır.** Ümumiyyətlə, **köməkçi və xidmətedici sex təsərrüftləri dedikdə,** bilavasitə maddi nemətlər istehsalı ilə məşğul olmayan, lakin **əsas sex və istehsal sahələrinin normal fəlaiyyət göstərməsinin təmin olunması üçün bütün zərurui şəraiti yaradan, sex və təsərrüfatlar nəzərdə tutulur.** Köməkçi və xidmətedici sex və təsərrüfatlara misal olaraq təmir, alət, energetika, nəqliyyat, anbar və s sex təsərrüfatlarını göstərmək olar.

Istehsala texniki xidmətin təşkili formasının müəssyənləşdirilməsində **müxtəlif amillər** təsir göstərir.

Bunlardan **istehsalın təşkili tipi** xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Çünki istehsalın təşkili tipindən asılı olaraq istehsala texniki xidmətin bu və ya digər forması tətəbiq edilir.

Məs: kütləvi istehsal şəraitində istehsala texniki xidmət sisteminin qəti nizamlanan **cədvəl-qarfik** əsasında həyata keçirilməsi daha məqsədəuyğundur. Istehsala xidmətin bu forması onun maddi-enerji ehtiyatları ilə təchiz olunması və hazır məhsulların iş yerlərindən kənar edilməsi, modellərin və texnoloji alətlərin dəyişdirilməsi və bərpası. maşın və avadanlıqların təmiri və modernləşdirilməsi üçün xüsusilə əhəmiyyətlidir.

Seriyalı istehsal şəraitində istehsala texniki xidmət, adətən, **operativ-istehsal tapşırıqları** əsasında təşkil edilir ki, bu da yeni hazırlanan məmulatın istehsal tsiklini daha dəqiqi müəyyən etməyə imkan verir.

Fərdi istehsal şəraitində istehsala texniki xidmətin təşkilində sex və istehsal sahələrinin növbə-günlük tapşırıqları, verilmiş sifarişlərin və bağlanmış müqavilələrin yerinə yetirilmə müddəti əsas götürülür. Fərdi istehsal şəraitində istehsala texniki xidmət əksər hallarda fəhlələrin özləri tərəfindən həyata keçirilir.

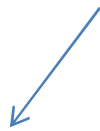
Qida sənayesi müəssislərində
istehsala texniki xidmətin təşkili
aşağıdakı tələblərə cavab
verməlidir :

- a)** istehsala texniki xidmət məqsəduyğun xarakter daşılmalıdır, yəni əsas sex və istehsal sahələri ilə köməkçi və xidmətedici sex və təsərrüfatlar arasında optimal mütənasiblik yaradılmalıdır;
- b)** istehsala texniki xidmət xəbərdaredici rol oynamaldır, yəni xidmətlər proflaktik xarakter daşılmalı və əvvəlcədən tərtib edilmiş plan-qrafiklər əsasında həyata keçirilməlidir;
- c)** istehsala texniki xidmət mütərrəqqi norma və normativlərə əsaslanmalıdır, yəni xidmət norma və normativləri elmi-texniki tərəqqinin nəaliyyətlərini və qabaqcıl istehsalat təcrübəsini özündə əks etdirməlidir;

d) istehsala texniki xidmət kompleks xarakter daşılmalıdır, yəni müəssisənin bütün sex və istehsal sahələri eyni qaydada maddi-enerji ehtiyatları ilə, müxtəlif nəqliyyat vasitələri ilə, maşın və avadanlıqlarla təchiz olunmalıdır;

e) texniki xidmət sahəsində səmərəli iş üsullarının tətbiqinə imkan verər və beləliklə də texniki xidmətin yüksək keyfiyyətdə yerinə yetirilməsinə şəariti yaradar.

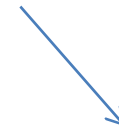
Müəssisə miqyasında həyata keçirilən texniki xidmət , həyata keçiriləcək işlərin xarakterindən, mürəkkəblik dərəcəsindən, əhəmiyyətindən asılı olaraq növləri

standart
texniki
xidmət

planlı-
xəbərdarlıq
texniki
xidmət

çağırışçı
texniki
xidmət

Standart texnik xidmət əsasən kütləvi və iri seriyalı istehsal şəraitində daha geniş tətbiq edilir və əvvəlcədən işlənib hazırlanmış cədvəl qarfiklər üzrə yerinə yetirilir. Bu məqsələ köməkçi və xidmətedici qruplar, bürolar və briqadalar yaradılır və onlar əsas sex və istehsal sahələrində texniki xidmət ilə əlaqədar olan işləri həyata keçirilər.

Planlı-xəbərdaredici texniki xidmət – orta seriyalı istehsal şəraitində daha çox tətbiq edilir və təqvim-plan qrafiklərinə əsaslanır;

Çağırışçı texniki xidmət –növbə-günlük tapşırıqlar əsasında fəhlələrin özləri tətəfindən kiçik seriyalı və fərdi istehsal şəraitində tətbiq edilir.

Köməkçi və xidmətedici se və təsərrüfatlarda çalışan bütün işçilərin sayı müəssisədə çalışan ümumi işçilərin təqribən **50-52% ni** təşkil edir. Köməkiçi və xidmətedici işlərin ümumi həcmnin təxminən **30-35%** ni nəqliyyat və anbar təsərrüfatı ilə əlaqədar olan işlər, **27-30%** ni əsas fondların təmiri ilə əlaqədar olan işlər, **17% ni** alət və tərtibatların hazırlanması və bərpası ilə əlaqədar olan işlər, **7-8%** ni enerji xidməti işləri və **12%** ni isə digər xidmət növləri ilə əlaqədar olan işlər təşkil edir.

Sənaye robotlarının tətbiqi istər əsas, istərsə də köməkçi və xidmətedici istehsalın mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılmasının həyat keçirilməsində həlledici rola malikdir. Hazırda bir sıra köməkçi və xidmətedici əməliyyatların yerinə yetirilməsində sənaye robotlarından geniş istifadə edilir. Sənaye robotlarının tətəbiqi yalnız canlı əməyə qənat deyil, eyni zamanda texnoloji proseslərin gedişini sürətləndirir, dəzgahların gücündən tam istifadə etməyə imkan verir və sosial məsələlərin həllinə yardım göstərir, yəni sənaye robotları, zərərli, qaranlıq istehsal sahələrində işçilərin əməyini əvəz edir.

Son beş ildə Azərbaycanın sənaye müəssisələrində 400-dən artıq sənaye robotları tətbiq edilmişdir ki, bu da ağır və təhlükəli əməklə məşğul olan bir çox işçilərin həmin azad olunmasına imkan vermişdir.

Müasir dövrdə istehsala texniki xidmətin təkmilləşdirilməsinin əsas istiqamətləri aşağıdakılardan ibarətdir:

a)Eyni xarakterli texniki xidmət işlərinin mərkəzləşdirilməsi-sənayenin ayrı-ayrı sahələri üzrə xüsusi ixtisaslaşdırılmış müəssisələrin yaradılmasına imkan verir ki, bu da mütərəqqi avadanlıqlardan istifadə etməyə şərait yaradır, xidmət işlərinin dəyərini azaldır və onların keyfiyyətini yüksəldir, əməyin və istehsalın təşkilini sadələşdirir və işçilərin əmək məhsuldarlığını yüksəldir;

b)xidmət işlərinin ixtisaslaşdırılması-texnoloji alətlərin hazırlanması və təmçir işlərini həyat keçirilməsi məqsədi ilə xüsusi ixtisaslaşdırılmış təmir müəssisələrinin və alət düzəltmə müəssislərinin yaradılmasına imkan verir;

c)sənaye müəssisələrinin tərkibindən avtomobil və dəmiryol nəqliyyatlarının ayrılması, yəni nəqliyyatvasitələrinin təmərküzləşdirilməsi.

d)ixtisaslaşdırılmış anbarların yaradılması və texniki nəzarət işlərinin mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılması səviyyəsinin yüksəldirilməsi.

e) köməkçi və xidmətedici sex və təsərrüfatları tam təsərrüfat hesabına, yəni öz xərclərini ödəmə və özünəməliyyələşdirmə prinsiplərinə keçirilməsi. Bu, həmin təsərrüftalrada çalışan işçilərin yüksək son nəticələr əldə edilməsinə marağını artırır, əmək məhsuladralığının yüksəldilməsi və qənaət rejiminə əməl olunması üçün şəraiti yaradır;

ə) köməkçi və xidmətedici sex və təsərrüfatlarda çalışan işçilərin əməyinin mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılması səviyyəsinin yüksəldilməsi. Bu həmin bölmələrdə çalışan işçilərin sayının azaldılmasına, deməli canlı əməyə qənaət etməyə imkan verir ki, bu da fərdi əmək məhsuladrlığının artırılması deməkdir;

f) köməkçi və xidmətedci sex və təsərrüfatlarda çalışan işçilərin əməyindən istifadənin yaxşılaşdırılması-onların həmin bölmələrdə düzgün yerləşdirilməsindən xeyli dərəcədə asılıdır.